

УДК 633.521

DOI: 10.48096/btc.2021.9(14).51-60

ДЕЯКІ ПИТАННЯ СУЧАСНОГО НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОМИСЛОВОГО КОНОПЛЯРСТВА

Мохер Юрій Володимирович

кандидат технічних наук

ORCID ID: 0000-0002-9119-3797

Жуплатова Людмила Михайлівна

кандидат технічних наук, старший науковий співробітник

ORCID ID: 0000-0001-5049-9776

Дудукова Світлана Володимирівна

ORCID ID: 0000-0001-5352-3145

ІНСТИТУТ ЛУБ'ЯНИХ КУЛЬТУР НААН

У даній статті проаналізовано міжнародний досвід формування законодавчої бази у сфері обігу конопель. Першоджерелом її формування стала Єдина Конвенція про наркотичні засоби (1961 р.), яка визнала коноплі небезпечним наркотиком. Однак у ній також зазначається, що вона не поширюється на використання конопель для одержання волокна і насіння.

За останні роки, завдяки науково-технічному прогресу, у різних сферах виробництва широко впроваджуються як сорти конопель, що не здатні до наркотичного збудження, так і вироблена з них сировина. Стрімкий розвиток наукової думки і технологій обумовив необхідність удосконалення законодавчої бази галузі коноплярства. Найбільш повно і всебічно діяльність з коноплями регламентовано у законодавстві Канади, Великої Британії та інших країн. Насамперед, використано термін “промислові коноплі” для позначення безнаркотичних сортів конопель, який необхідно ввести у вітчизняну практику коноплярства. Окрім того, на законодавчому рівні вибудована чітка диференціація вимог щодо діяльності з наркотичними засобами, канабісом та промисловими коноплями, а до терміну “канабіс” додається вичерпний перелік підконтрольних частин рослини конопель. Культивування промислових конопель регулюється окремим законом, який виведений із-під дії законів щодо обігу наркотичних засобів.

Визначено, що вітчизняне законодавство з культивування промислових конопель, що призначені для одержання волокна, насіння та вироблення іншої продукції з вмістом тетрагідроканабінолу у сухій масі не більше 0,08 %, повинно спиратись на кращий міжнародний досвід у даній сфері та встановлювати чіткі вимоги до напрямів діяльності з конопляною сировиною з диференційованою системою ліцензування.

Ключові слова: промислові коноплі, термінологія, законодавство, ліцензування, вимоги.

Коноплярство [1-2] як галузь землеробства, що займається вирощуванням конопель для одержання волокна та насіння, нараховує декілька тисячоліть і на сьогодні, як свідчать загальносвітові тенденції, отримала новий поштовх до стрімкого розвитку, розширюючи як площі вирощування, так і сферу використання [3]. Бурхливе відродження коноплярства сприяло залученню фахівців з інших сфер виробництва, обумовлюючи неоднозначне використання термінів. Окрім того, діяльність з вирощування та перероблення конопель, на відміну від багатьох інших сільськогосподарських культур, регулюється законодавчими актами, у яких інколи застосовується неоднозначне трактування положень. У зв'язку з викладеним вище виникла необхідність в унормуванні нормативно-правових положень у коноплярстві, спрямована на встановлення зрозумілих, однозначних та чітко визначених норм для мінімізування корупційних ризиків та покращення умов ведення бізнесу у галузі на основі узагальнення кращого міжнародного досвіду та розвитку науки.

Вітчизняна законодавча база культивування конопель (з умістом тетрагідроканабінолу не більше встановлених законодавством норм) складається із Законів України [4-5] та підзаконних актів [6-9]. Об'єктом зазначених законодавчих документів є наркотичні засоби і психотропні речовини та діяльність, пов'язана з ними, і тільки у примітках до окремих статей внесено уточнення щодо культивування конопель з низьким вмістом тетрагідроканабінолу.

Основою і першоджерелом створення і становлення сучасної законодавчої бази у сфері обігу конопель стала Єдина конвенція по наркотикам [10], яку було прийнято у 1961 р. Даний документ, насамперед, відніс коноплі до небезпечних наркотичних рослин, при культивуванні яких повинні здійснюватись відповідні заходи контролю на державному рівні. Для використання у сфері обігу наркотичних речовин було введено термін "канабіс", що означає верхівку будь-якої рослини роду *Cannabis* з квітками або плодами (за виключенням насіння і листя, якщо не супроводжуються верхівками), із яких не була видалена смола. Таким чином у конвенції є чітке обмеження використання даного терміна, який не поширюється на насіння, стебло та інші складові рослини конопель. На жаль, у сучасних умовах термін асоціюється з усією рослиною конопель будь-якого виду.

Необхідно зазначити, що при розробленні законодавчої бази як в Україні, так і більшості країн світу чомусь не було враховано важливе уточнення Єдиної конвенції. У статті 28 чітко вказується, що її дія не поширюється на рослини канабісу, які культивуються виключно для промислових цілей (волокно та насіння) або садівництва. У документі також акцентується особлива увага на вжитті заходів із запобігання зловживань щодо використання та незаконного обігу листя рослин канабісу. Підсумовуючи, можна зазначити, що, по-перше, конвенція не поширюється на промислове використання конопель. По-друге, у ній визначено, що промислове використання конопель — це діяльність, пов'язана з вирощуванням конопель виключно для одержання волокна і насіння. По-третє, у Єдиній конвенції визначені частини рослин конопель, які підлягають заходам контролю — це, зокрема, верхівка рослин у цілому та листя, а інші

складові рослини конопель — волокно, костриця, коріння можуть знаходитись у вільному обігу.

З часу прийняття Єдиної Конвенції науковці зробили величезний прорив у сфері протидії поширенню наркотиків, створивши безнаркотичну форму конопель [11], рослини якої не здатні до наркотичного збудження і мають на рівні слідів кількість тетрагідроканабінолу. У міжнародній практиці такі коноплі почали позначати терміном “промислові” [12]. Зараз у вітчизняному законодавчо-правовому просторі спостерігається певна термінологічна невизначеність щодо даної форми конопель — посівні, технічні та промислові. Проаналізуємо їх застосування. Термінологія “посівні коноплі” більше застосовується при біологічній систематиці для позначення культурних рослин конопель, призначених для культивування [13]. Однак при цьому не обговорюється гранично допустимий вміст ТГК у рослинах. При систематиці крім “посівних (культурних)” виділяють “індійські” та “рудеральні коноплі”. У практиці інколи термін “посівні” трактувався як коноплі буд-якого виду, що висіяні у ґрунт, або коноплі, що культивуються. Необхідно зазначити, що у законодавчій практиці не допустиме подвійне трактування.

За різних класифікацій виробничої сільськогосподарської діяльності коноплі відносять до технічних культур підкласу — прядивні [14]. Використання терміну “технічні коноплі” створює певну термінологічну тавтологію, оскільки за класифікацією коноплі належать до технічних культур, а у цьому випадку його ще раз підсилюють родовою ознакою “технічні”. У підсумку визначення має вигляд: “Технічні коноплі — це технічна культура.....”. З точки зору споживача даний термін також вносить певні непорозуміння. Оскільки у різних виробництвах дуже поширене вживання вислову “для технічного використання”, тобто виробництво продукції не харчового і не кормового призначення, а тим паче медичного. Загальновідомо, що з конопель виробляється широкий спектр продукції, у тому числі й продуктів харчування [15]. У країнах ЄС продукти з насіння конопель взагалі позиціюються як “супер їжа”. Виходить нонсенс — високоякісні продукти виробляються із сировини технічного призначення.

Зважаючи на викладене вище, на нашу думку, “промислові коноплі” є найбільш доцільним терміном для означення безнаркотичних конопель (з мінімальним вмістом ТГК). Крім того даний термін опосередковано вжито у Єдиній конвенції (використання конопель для промислових цілей) і в європейській та міжнародній практиці широко використовується термін “industrial hemp” [12]. Тому, пропонуємо у галузі коноплярства застосовувати термін “промислові коноплі”, який означає рослини роду *Cannabis sativa* L з вмістом тетрагідроканабінолу у листках і суцвіттях не більше встановлених законодавством норм (зараз в Україні це не більше 0,08 %).

Світове відродження коноплярства та розвиток науки обумовили необхідність удосконалення законодавчої бази у сфері використання конопель для промислових і медичних цілей. Даний процес не обійшов й Україну. За останній час у Верховній Раді України зафіксовано декілька законопроектів щодо культивування конопель [16-17]. Аналізуючи дані законопроекти в цілому необхідно відмітити, що всі вони направлені на

регулювання використання конопель для медичних цілей. У той же час вони безпосередньо, або опосередковано включають положення щодо діяльності з промисловими коноплями. У тексті проєктів розмивається поняття промислове використання, яке згідно з Єдиною Конвенцією означає вирощування конопель тільки для одержання волокна й насіння та ніяк не до медичного використання. Відсутнє як саме визначення “медичні коноплі”, так і складові рослини конопель, що підлягають заходам контролю. Зазначимо, що у законопроєктах превалює контроль за наркотичною сировиною і включення до них положень про діяльність з промисловими коноплями створює передумови для неоднозначного трактування та, як наслідок, корупційних дій з боку контролюючих органів.

Необхідно звернути увагу на міжнародний досвід з регулювання діяльності з промисловими коноплями. Зокрема у Канаді діє закон Cannabis Act [18], у якому визначені всі аспекти діяльності з коноплями, як наркотичною сировинною. У законі дається визначення “канабіса” (див.табл.1)

Таблиця 1 — Визначення терміну “канабіс” у законі Cannabis Act (Канада)

Визначення статті 2	Додаток 1	Додаток 2
канабіс означає рослину конопель та будь-що, згадане в Додатку 1, але за виключенням зазначеного у Додатку 2.	<p>1. Будь-яка частина рослини конопель, включаючи фітоканабіноїди, вироблені або виявлені в такій рослині, незалежно від того, була ця частина оброблена чи ні, крім частини рослини, зазначеної в Додатку 2</p> <p>2. Будь-яка речовина або суміш речовин, яка містить або має на собі будь-яку частину такої рослини</p> <p>3. Будь-яка речовина, ідентична будь-якому фітоканабіноїду, виробленому або знайденому в такій рослині, незалежно від способу отримання речовини</p>	<p>1. Нежиттєздатне насіння рослини конопель.</p> <p>2. Зріле стебло без листя, квіток, насіння або гілка такої рослини.</p> <p>3. Волокно, отримане зі стебла, зазначеного в пункті 2.</p> <p>4. Корінь або будь-яка частина кореня такої рослини.</p>

З таблиці видно, що до канабісу не відноситься насіння, стебло без листя, суцвіття та волокно (аналогічно з Єдиною Конвенцією), а також корінь або його частини (нововведення). У цьому законі, який спрямований на контроль наркотичних речовин, вже йде чітке розмежування вимог щодо належності до канабісу та відповідних норм контролю. Окрім того, законодавство Канади конкретизує діяльність з промисловими коноплями відповідним положенням [19]. У ньому зазначено, що промислові коноплі, це рослини конопель або будь-яка їх частина, концентрація ТГК у суцвітті та листі якої становить 0,3% у ваговому відношенні або менше. Також у цьому положенні розкриті вимоги щодо понять: затверджений сорт, селекціонер, форма, ліцензія та інші, що пов'язані з сільськогосподарською та науковою діяльністю з промисловими коноплями. Таким чином, можна зазначити, що у законодавстві Канади вибудовано комплексний системний підхід до врегулювання діяльності з коноплями, з виокремленням напрямів як

наркотичного, так і промислового використання. Подібні за концепцією законодавчі акти діють у Великобританії [20], Новій Зеландії [21] та інших країнах.

На практиці диференційований законодавчий підхід до різних видів конопель реалізовано через систему ліцензування. Заявки для отримання ліцензії подаються в онлайн режимі до спеціалізованої системи. Наприклад, у Канаді встановлено чітке розмежування між видами діяльності з промисловими коноплями та видами ліцензій [22] (див.табл.2).

Таблиця 2 — Диференціація ліцензій щодо діяльності з промисловими коноплями згідно з канадським законодавством

Напрямок діяльності	Об'єкт діяльності	Вид ліцензії
Вирощування промислових конопель	Затверджені сорти	Ліцензія на промислові коноплі
	Несхваленні сорти з вмістом ТГК менше 0,3% у суцвіттях і листі (для селекції / розмноження рослин)	Ліцензія на промислові коноплі
Виробництво похідної продукції з промислових конопель	Товарне насіння (життєздатне) (наприклад, для луценого насіння конопель, протеїну, олії)	Ліцензія на промислові коноплі
	Нежиттєздатне насіння конопель після спеціальної обробки	Ліцензія не потрібна
	Зрілі стебла без листя і суцвіт'я або волокна з цих стебел	Ліцензія не потрібна
	Коріння або частини кореня	Ліцензія не потрібна
	Квітучі головки, листя та гілки (наприклад, для екстракції та виготовлення CBD олії)	Ліцензія на канабіс
Торгівля промисловими коноплями	Насінневий матеріал	Ліцензія на промислові коноплі
	Товарне насіння (життєздатне)	Ліцензія на промислові коноплі
	Продукти / похідні із насіння (наприклад, луцене насіння, олія, протеїновий порошок), які містять незначну кількість або зовсім не містять фітоканабіноїдів	Для гуртової торгівлі ліцензія не потрібна, якщо кінцевий продукт вміщує ТГК менше 10 мкг/г
	Продукція, виготовлена з квітучих головок, листя або гілок (наприклад, CBD олія)	Різні види ліцензії на діяльність з канабісом (вирощування, переробка, торгівля тощо)
	Суцвіття, листя та гілки (тільки для власників ліцензії на виробництво промислових конопель або ліцензії згідно з Положеннями про канабіс)	Ліцензія на промислові коноплі
	Нежиттєздатне насіння конопель після спеціальної обробки	Ліцензія не потрібна
	Зрілі стебла без листя і суцвіт'я або волокна з цих стебел	Ліцензія не потрібна
	Коріння або частини кореня	Ліцензія не потрібна

Напрямок діяльності	Об'єкт діяльності	Вид ліцензії
Стерилізація насіння, щоб зробити його нежиттєздатним	Товарне насіння (життєздатне)	Ліцензія на промислові коноплі
Очищення насіння або товарного насіння	Насіннєвий матеріал, товарне насіння (життєздатне)	Ліцензія на промислові коноплі
Підготовка (кондиціювання) насіння промислових конопель	Насіннєвий матеріал	Ліцензія на промислові коноплі
Агрономічні дослідження (ґрунт, рослини, сівозміна)	Товарне насіння (життєздатне), волокно або квіткові головки, листя та гілки	Ліцензія на промислові коноплі
Дослідження (аналітичні випробування, фемінізоване насіння)	Насіннєвий матеріал, товарне насіння (життєздатне), волокно або суцвіття, листя та гілки	Ліцензії на діяльність з канабісом (проведення аналітичних випробувань)

З даних табл. 2 видно, що у галузі промислового коноплярства у законодавстві Канади передбачені як ліцензовані види діяльності, так і діяльність, що не потребує оформлення ліцензій. Зокрема, ліцензія на промислові коноплі потрібна при вирощуванні сортів конопель з вмістом ТГК менше 0,3 %, виробництві насіннєвого матеріалу і товарного (життєздатного) насіння та при проведенні агрономічних досліджень. У той же час не ліцензується діяльність із обчесаними стеблами конопель, товарним (нежиттєздатним) насінням, корінням та похідною продукцією промислових конопель з вмістом ТГК не більше 10 мкг/г. Для діяльності з листям та суцвіттями промислових конопель потрібна ліцензія на діяльність з канабісом.

Виходячи із наведеного вище аналізу, необхідно зазначити, що при удосконаленні вітчизняної законодавчої бази у сфері культивування конопель доцільно скористатись найкращим міжнародним досвідом. Зокрема, чітко визначитись з поняттям “канабіс”, що має контролюватись законодавством про обіг наркотичних засобів. Дільність з культивування промислових конопель для одержання волокна, насіння та вироблення іншої продукції з вмістом тетрагідроканабінолу у сухій їхній масі не більше 0,08 % повинна регулюватись окремим законодавчим актом. На нашу думку, на початковому етапі впровадження законодавчих ініціатив необхідно залишити саме цей рівень ТГК, щоб зменшити різні ризики та закріпити у суспільстві стійкі механізми регулювання. Необхідно застосовувати диференційований підхід до ліцензування діяльності з промисловими коноплями. Зокрема, первинна переробка соломи (трести) промислових конопель, за прикладом канадського законодавства, не підлягає ліцензуванню.

Висновки

1. Завдяки розвитку науково-технічного прогресу у світовому виробництві набули поширення сорти конопель, що не здатні до наркотичного збудження, обумовивши необхідність удосконалення законодавчої бази культивування.

2. З точки зору наукової термінології та виробничої практики вітчизняного коноплярства найбільш прийнятним терміном для позначення сортів конопель, не здатних до наркотичного збудження та призначених для одержання волокна, насіння та іншої продукції є термін “промислові коноплі”, який повністю узгоджується з міжнародним трактуванням “industrial hemp” та Єдиною Конвенцією по наркотикам (1961) щодо культивування конопель для промислових цілей.

3. У сучасному міжнародному законодавстві у сфері обігу конопель застосовується чітке розмежування вимог щодо діяльності з наркотичними засобами, канабісом та промисловими коноплями. Окрім того, до терміну “канабіс” додається вичерпний перелік підконтрольних частин рослини конопель.

4. Удосконалення вітчизняної законодавчої бази у сфері культивування промислових конопель повинно спиратись на кращий міжнародний досвід (Канади, Великої Британії), де дана діяльність регламентується окремим законом і виведена із-під дії законів щодо обігу наркотиків.

Список використаної літератури

1. Тимонін М.О. Коноплярство. Українська сільськогосподарська енциклопедія. К. 1971. Том 2. С.168.

2. ДСТУ 4820:2007 Коноплі. Терміни та визначення понять. [Чинний від 2009-01-01]. Вид.офіц. Київ : Держспоживстандарт України. 2010. 35 с.

3. Carus M. Hemp becomes the world's billion-dollar business – worldwide largest conference on industrial hemp in June 2019 in Cologne (Germany). URL: <http://news.bio-based.eu/media/2019/01/19-01-30-PR-EIHA-Hemp-Conference.pdf> (станом 18.04.2021).

4. Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори. Закон України від 15.05.1995 р. № 60/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/60/95-%D0%B2%D1%80>.

5. Про ліцензування певних видів господарської діяльності. Закон України від 02.03.2015 р. № 222-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19>

6. Про затвердження Умов запобігання розкраданню рослин, включених до переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів. Постанова Кабінету Міністрів України від 26.11.2008 р. № 1026. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1026-2008-%D0%BF>

7. Про затвердження переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів. Постанова Кабінету Міністрів України від 06.05.2000 р. № 770. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/770-2000-%D0%BF>

8. Деякі питання ліцензування господарської діяльності з культивування рослин, включених до таблиці I переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, затвердженого Кабінетом Міністрів України, розроблення,

виробництва, виготовлення, зберігання, перевезення, придбання, реалізації (відпуску), ввезення на територію України, вивезення з території України, використання, знищення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, включених до зазначеного переліку. Постанова Кабінету Міністрів України від 06.04. 2016 р. № 282. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/282-2016-%D0%BF#n11>

9. Про затвердження Вимог до об'єктів і приміщень, призначених для здійснення діяльності з обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів та зберігання вилучених з незаконного обігу таких засобів і речовин. Наказ МВС України від 29.01.2018 р. № 52. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0208-18>

10. Единая Конвенция о наркотических средствах 1961 года. Организация Объединенных Наций. URL: https://www.unodc.org/pdf/convention_1961_ru.pdf.

11. Вировець В.Г. Селекция безнаркотической конопли. Сумы: Издательский дом “Эллада”. 2015. 332 с.

12. Defining Hemp: A Fact Sheet (Updated March 22, 2019): Congressional Research Service. URL: <https://fas.org/sgp/crs/misc/R44742.pdf>.

13. Мигаль М.Д., Міщенко С.В. Систематика, ботанічна характеристика і статевий поліморфізм конопель. Коноплярство: наукові здобутки і перспективи: Суми: ФОП Щербина І.В. 2018. С. 14-16.

14. Городній М.Г. Технічні культури. Українська сільськогосподарська енциклопедія. К. 1971. Том 3. С.324-325.

15. Примаков О.А. Сучасний стан коноплярства в Україні та світі. Економічні аспекти коноплевиробництва. Інновації у коноплярстві 2020: матеріали VI міжнар. наук.-практ. конф., м.Глухів. 26-28 серп. 2020 р. Суми.2021. С.120-133.

16. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо регулювання обігу конопель в медичних цілях, науково-технічній діяльності та промисловості. Проект Закону України від 29.12.2020 р. № 4553. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/5096>

17. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо регулювання обігу конопель . Проект Закону України від 18.01.2021 р. № 4553-3. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/5229>.

18. Cannabis Act S.C. 2018, с. 16. URL: <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/c-24.5/page-1.html>.

19. Industrial Hemp Regulations (SOR/2018-145). URL: <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/regulations/SOR-2018-145/>

20. Industrial hemp licensing. Information for prospective growers of low THC cannabis (industrial hemp), for the production of seed and fibre only. Guidance from 16.08.2019. URL: <https://www.gov.uk/guidance/controlled-drugs-industrial-hemp>.

21. Misuse of Drugs (Industrial Hemp) Regulations 2006 (SR 2006/163). New Zealand legislation from 26.06.2006. URL: <https://legislation.govt.nz/regulation/public/2006/0163/latest/DLM389407.html>

22. INDUSTRIAL HEMP LICENSING APPLICATION GUIDE. Application Requirements and Process to Obtain an Industrial Hemp Licence under the Industrial Hemp Regulations. URL: <https://www.canada.ca/en/health-canada/services/publications/drugs-health-products/industrial-hemp-licensing-application-guide.html>

SOME ISSUES OF THE MODERN REGULATORY AND LEGAL SECURITY OF INDUSTRIAL HEMP GROWING

Yurii Mokher, Liudmyla Zhuplatova, Svitlana Dudukova

INSTITUTE OF BAST CROPS NAAS

This article analyzes the international experience of forming a legislative framework in the field of hemp circulation. The primary source of its formation was the Single Convention on Narcotic Drugs (1961), which recognized hemp as a dangerous drug. However, it also states that it does not cover the use of hemp for obtaining fiber and seeds. In recent years, thanks to scientific and technical progress, both varieties of hemp, which are not capable of narcotic excitement, and the raw materials produced from them have been widely introduced in various areas of production. The rapid development of scientific thought and technologies necessitated the improvement of the legislative framework of the hemp industry. Activities with hemp are most fully and comprehensively regulated in the legislation of Canada, Great Britain and other countries. First of all, the term "industrial hemp" was used to denote drug-free varieties of hemp, which must be introduced into the domestic practice of hemp cultivation. In addition, a clear differentiation of requirements for activities with narcotic drugs, cannabis, and industrial hemp has been established at the legislative level, and an exhaustive list of controlled parts of the hemp plant is added to the term "cannabis." Cultivation of industrial hemp is regulated by a separate law, which is removed from the scope of the laws on the circulation of narcotic drugs. It was determined that domestic legislation on the cultivation of industrial hemp intended for the production of fiber, seeds and the production of other products with a tetrahydrocannabinol content in the dry mass of no more than 0.08% should be based on the best international experience in this field and establish clear requirements for the areas of activity with hemp raw materials with a differentiated licensing system

Key words: industrial hemp, terminology, legislation, licensing, requirements.

REFERENCES

1. Tymonin M.O. (1971) Konopliarstvo [Hemp growing]. *Ukrainska silskohospodarska entsyklopediia [Ukrainian agricultural encyclopedia]*. K. Tom 2.168.
2. DSTU 4820:2007 *Konopli. Terminy ta vyznachennia poniat [Hemp. Terms and definitions.]*. Vyd.ofits. Kyiv : Derzhspozhyvstandart Ukrainy. 2010.
3. Carus M. (2019) Hemp becomes the world's billion-dollar business. *Worldwide largest conference on industrial hemp in June 2019 in Cologne (Germany)*. Retrieved from <http://news.bio-based.eu/media/2019/01/19-01-30-PR-EIHA-Hemp-Conference.pdf>
4. Pro narkotychni zasoby, psykhotropni rechovyny i precursory [*About narcotic drugs, psychotropic substances and precursors*]. Zakon Ukrainy vid 15.05.1995 r. № 60/95-VR. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/60/95-%D0%B2%D1%80>
5. Pro litsenzuvannia pevnykh vydiv hospodarskoi diialnosti [*About licensing of certain types of economic activity*]. Zakon Ukrainy vid 02.03.2015 r. № 222-VIII. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19>
6. Pro zatverdzhennia Umov zapobihannia rozkradanniu roslyn, vkluchenykh do pereliku narkotychnykh zasobiv, psykhotropnykh rechovyn i prekursoriv [*On the approval of the Conditions for preventing the theft of plants included in the list of narcotic drugs, psychotropic substances and precursors*]. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 26.11.2008 r. № 1026. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1026-2008-%D0%BF>
7. Pro zatverdzhennia pereliku narkotychnykh zasobiv, psykhotropnykh rechovyn i prekursoriv [*On approval of the list of narcotic drugs, psychotropic substances and precursors*]. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 06.05.2000 r. № 770. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/770-2000-%D0%BF>
8. Deiaki pytannia litsenzuvannia hospodarskoi diialnosti z kulytvuvannia roslyn, vkluchenykh do tablytsi I pereliku narkotychnykh zasobiv, psykhotropnykh rechovyn i prekursoriv, zatverdzheno Kabinetom Ministriv Ukrainy, rozroblennia, vyrobnytstva, vyhotovlennia, zberihannia, perevezennia, prydbannia, realizatsii (vidpusku), vvezennia na terytoriiu Ukrainy, vyvezennia z terytorii Ukrainy, vykorystannia, znyshchennia narkotychnykh zasobiv, psykhotropnykh rechovyn i prekursoriv, vkluchenykh do zaznacheno pereliku [*Some issues of licensing of economic activities for the cultivation of plants included in Table I of the list*

of narcotic drugs, psychotropic substances and precursors approved by the Cabinet of Ministers of Ukraine, development, production, manufacture, storage, transportation, acquisition, sale (release), import into the territory of Ukraine, export from the territory of Ukraine, use, destruction of narcotic drugs, psychotropic substances and precursors included in the specified list]. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 06.04. 2016 r. № 282. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/282-2016-%D0%BF#n11>

9. Pro zatverdzhennia Vymoh do ob'ektiv i prymishchen, pryznachenykh dlia zdiisnennia diialnosti z obihu narkotychnykh zasobiv, psykhotropnykh rehovyn, prekursoriv ta zberihannia vyluchenykh z nezakonnoho obihu takykh zasobiv i rehovyn [On the approval of the Requirements for facilities and premises intended for carrying out activities related to the circulation of narcotic drugs, psychotropic substances, precursors and storage of such drugs and substances removed from illegal circulation]. Nakaz MVS Ukrainy vid 29.01.2018 r. № 52. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0208-18>

10. Edinaja Konvencija o narkoticheskikh sredstvakh 1961 goda [Single Convention on Narcotic Drugs, 1961]. Organizacija Obedenennykh Nacij. Retrieved from https://www.unodc.org/pdf/convention_1961_ru.pdf.

11. Virovec' V.G. (2015) Selekcija beznarkoticheskoy konopli [Drug free hemp breeding]. Sumy: Izdatel'skij dom "Jellada".

12. Defining Hemp: A Fact Sheet (Updated March 22, 2019): Congressional Research Service. Retrieved from <https://fas.org/sgp/crs/misc/R44742.pdf>.

13. Myhal M.D. & Mishchenko S.V. (2018) Systematyka, botanichna kharakterystyka i statevyi polimorfizm konopel [Systematics, botanical characteristics and sexual polymorphism of hemp]. *Konopliarstvo: naukovy zdobutky i perspektyvy [Hemp cultivation: scientific achievements and prospects]*. Sumy: FOP Shcherbyna I.V. 14-16.

14. Horodnii M.H. (1971) Tekhnichni kultury [Technical crops]. *Ukrainska silskohospodarska entsyklopediia [Ukrainian agricultural encyclopedia]*. Kyiv. Tom 3. 324-325.

15. Prymakov O.A. (2021) Suchasnyi stan konopliarstva v Ukraini ta sviti. Ekonomichni aspekty konoplevyrobnnytstva [The current state of hemp cultivation in Ukraine and the world. Economic aspects of hemp production]. *Innovatsii u konopliarstvi 2020 [Innovations in hemp growing 2020]* : materialy VI mizhnar. nauk.-prakt. konf., m.Hlukhiv. 26-28 serp. 2020 r. Sumy. 120-133.

16. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo rehuliuвання obihu konopel v medychnykh tsiliakh, naukovu-tekhnichnii diialnosti ta promyslovosti [On making changes to some legislative acts of Ukraine regarding the regulation of the circulation of hemp for medical purposes, scientific and technical activities and industry]. Proekt Zakonu Ukrainy vid 29.12.2020 r. № 4553. Retrieved from <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/5096>

17. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo rehuliuвання obihu konopel [On amendments to some legislative acts of Ukraine regarding the regulation of the circulation of hemp]. Proekt Zakonu Ukrainy vid 18.01.2021 r. № 4553-3. Retrieved from <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/5229>.

18. Cannabis Act S.C. 2018, c. 16. Retrieved from <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/c-24.5/page-1.html>.

19. Industrial Hemp Regulations (SOR/2018-145). Retrieved from <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/regulations/SOR-2018-145/>

20. Industrial hemp licensing. Information for prospective growers of low THC cannabis (industrial hemp), for the production of seed and fibre only. Guidance from 16.08.2019. Retrieved from <https://www.gov.uk/guidance/controlled-drugs-industrial-hemp>.

21. Misuse of Drugs (Industrial Hemp) Regulations 2006 (SR 2006/163). New Zealand legislation from 26.06.2006. Retrieved from <https://legislation.govt.nz/regulation/public/2006/0163/latest/DLM389407.html>

22. INDUSTRIAL HEMP LICENSING APPLICATION GUIDE. Application Requirements and Process to Obtain an Industrial Hemp Licence under the Industrial Hemp Regulations. Retrieved from <https://www.canada.ca/en/health-canada/services/publications/drugs-health-products/industrial-hemp-licensing-application-guide.html>